

створення такої віртуальної реальності, в якій можливо сховатися від дійсності життя.

Ключевые слова: соціалізація, соціальний досвід, дитина дошкільного віку, медіа простір, медіа освіта.

Aleko O. A. To Problem of the Formation of the Social Experience of Preschool Children under Influence Mediaspace

In article is considered a mediadeveloping environment as a space of vital functions of modern child is considered in the article, where mass medias become the important factor of its socialization. It is analyzed influence media space on the formation of the social experience of preschool children. Lit positive and negative sides media education of preschool children. Author proved, that computer facilities must be for a child by the instrument of receipt of knowledges, but not mean to create such virtual reality at which it is possible to hide from realities of life.

Key words: socialization, social experience, child of the preschool age, media space, media education.

Стаття надійшла до редакції 03.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Докучаєва В. В.

УДК 373.2.015.311. : 82

Н. В. Гавриш, О. В. Велика, І. Р. Кіндрат, І. А. Лащенко

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ПІДГОТОВЧОГО ЕТАПУ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗА ТЕМОЮ „ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА В ІНТЕГРОВАНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ”

Актуальність обраної теми дослідно-експериментальної роботи зумовлена важливістю переосмислення проблем формування дитячого світогляду в умовах глобалізації світової економіки та культури, закладання системи особистісних цінностей з дошкільного віку, виховання ціннісного ставлення дошкільників до художньої літератури як засобу впливу на світобачення і світорозуміння, а також проблеми осучаснення змісту і способів роботи з книгою в освітньому процесі дошкільного навчального закладу на інтеграційних засадах.

Дослідно-експериментальна робота за темою „Формування світогляду дошкільників засобами художнього слова в інтегрованому освітньому просторі дошкільного навчального закладу” була

організована відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 15.05.2012 № 581 на базі експериментальних дошкільних навчальних закладів всеукраїнського рівня № 47, 67 м. Краматорська Донецької області, № 39, 40 м. Луганська, № 23 м. Мукачевого Закарпатської області, навчально-виховного комплексу № 1 м. Рівного.

Окрім науково-теоретичного значення, започаткована робота має важливе практичне значення, оскільки націлена на розроблення та апробування педагогічної технології, основу якої складатиме система (цикли) занять з використанням авторських і фольклорних літературних творів для різних вікових категорій дітей, а також створення навчально-методичного супроводу процесу формування світогляду дошкільників засобами художнього слова і моделювання інтегрованого освітнього простору дошкільного закладу з орієнтацією на формування дитячого світогляду.

Мета статті - коротко представити основні результати проведеної на першому етапі роботи. Згідно з програмою дослідно-експериментальної роботи у період з травня 2012 року до квітня 2013 року тривав саме підготовчий етап. З метою реалізації його завдань здійснено необхідні практичні кроки:

1. Уточнено **науковий апарат** (мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження).

2. Відпрацьовано **гіпотезу дослідження**. В узагальненому вигляді вона являла собою основну концептуальну ідею, що вимагала експериментального підтвердження.

Було припущено, що формування і збагачення світогляду дошкільників забезпечуватиметься системною організацією освітньої роботи в інтегрованому просторі дошкільного закладу, орієнтованого на освоєння дітьми життєвотривалих художньо-мовленнєвих конструктивних форм сприйняття та опрацювання літературних і фольклорних текстів; заохочення і підтримку педагогами конструктивних форм пошуку дошкільниками власних смислів, особистісного самовизначення в різних видах дитячої діяльності на основі набуття ними власного досвіду пізнання й побудови стосунків з іншими.

3. Вивчено **теоретичні засади** формування світогляду дошкільників засобами художнього слова. Зокрема:

- опрацьовано положення психолого-педагогічної науки *щодо формування світогляду як структурного компоненту особистості* (К. Абульханова-Славська, Р. Бернс, М. Веракса, О. Дьяченко, І. Зимня, О. Кононко, В. Котирло, В. Кудрявцев, А. Петровський, С. Рубінштейн); наукові положення *про дитину як активного суб'єкта предметно-практичної, пізнавальної і комунікативної діяльності* (А. Богуш, В. Кудрявцев, К. Крутій, С. Ладивір, М. Лісіна, Т. Піроженко, В. Слободчиков); *теорії художньо-творчого розвитку особистості в*

ранньому онтогенезі, в тому числі засобами художнього слова (Л. Виготський, Н. Карпинська, О. Мелік-Пашаєв, В. Сухомлинський, О. Ушакова, К. Ушинський, О. Шибицька та ін.);

– уточнено *понятійне поле* дослідження, до якого увійшли такі поняття, як „світогляд”, „компонентна структура світогляду”, „дитяча картина світу дошкільника”, „складники дитячої картина світу”, „процес формування світогляду”, „художнє слово”, „літературні твори” (в широкій жанровій та авторській палітрі), „художньо-мовленнева діяльність дошкільників”, „інтегрований простір”, „освітнє середовище дошкільного закладу”.

Вивчення теоретичних засад наукової проблеми відбувалося на підставі сукупності методологічних підходів: *системного*, що полягає в розумінні світогляду як системи поглядів дитини на світ та своє місце в ньому, на ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, а також зумовлених цими поглядами позицій, переконань, ідеали, ціннісних орієнтацій; *суб'єктного*, який дає змогу підкреслити в характеристиці особистості, в її поведінці роль активного, творчого начала дитини, що є не лише об'єктом виховних впливів; *діяльнісного*, що висвітлює взаємопов'язаність діяльності дитини та пізнання нею світу; *особистісно-орієнтованого*, що зумовлюється гуманістичною спрямованістю освітнього процесу та передбачає цілеспрямований систематичний педагогічний вплив на особистість дитини з урахуванням її індивідуальних і вікових особливостей; *культуровідповідного*, що дозволяє усвідомити взаємозв'язки цілісного світу для присвоєння дитиною цінностей культури; *інтегративного*, який забезпечує формування у дошкільника цілісних знань про життя, світ, у якому живе дитина, природу, людей, саму себе.

4. Розроблено **концептуальні ідеї створення цілісної системи формування світогляду дошкільників** в інтегрованому освітньому просторі дошкільного закладу за провідною роллю художнього слова. Основні з них:

– опора на принципи формування світогляду дошкільників в інтегрованому просторі дошкільного закладу (науковості; системності; послідовності; поступового ускладнення змісту; унаочнення змісту інформації та процесу її здобуття і осмислення);

– урахування принципів відбору літературних творів для дітей дошкільного віку (зв'язку тематики літературних творів із життям та інтересами дітей; динамічності розгортання сюжету; чіткої структурно-композиційної організації тексту тощо);

– організація занять на основі чи з використанням літературних творів за умови забезпечення емоційного проживання дітьми змісту та ідеї твору, синтезу різних видів дитячої художньо-естетичної діяльності, організації багатоканального сприймання тексту, радісного навчання, інтеграції тощо;

– урізноманітнення форм набуття дітьми пізнавального досвіду в освітньому середовищі дошкільного навчального закладу;

– системне впровадження занять інтегрованого типу на основі чи з використанням літературних творів з елементами філософствування, експериментування, проектною діяльністю;

– комплексне застосування різноманітних методів, прийомів, засобів формування світогляду дітей, зокрема системи завдань для різних способів організації вихованців в освітньому середовищі: індивідуального, парного, під групового, фронтального.

– гнучкість моделей конструктивної психолого-педагогічної взаємодії педагогів і дітей в освітньому процесі.

5. Розроблено **змістовно-процесуальні моделі системи освітньої роботи** з формування світогляду дошкільників засобами художнього слова.

Вивчення термінологічного поля, теоретичних основ дослідження дало змогу унаочнити сутність досліджуваного феномену через розробку моделей „Компонентна структура світогляду”, „Шляхи формування світогляду дитини”, „Етапи формування світогляду дитини”, „Шляхи інтеграції художнього слова в освітній процес” та підійти до моделювання системи формування світогляду дошкільника засобами художнього слова в інтегрованому просторі дошкільного закладу. Так, у структурі світогляду дошкільника на основі наукового аналізу було виокремлено сукупність взаємопов’язаних компонентів: *соціально-моральний* (передбачає засвоєння дитиною основних моральних законів, і пов’язаних з ними елементарних правила соціального буття), *когнітивний* (уявлення, знання, елементарні поняття про образ Світу, що стають платформою для формулювання власних суджень і переконань) *емоційно-ціннісний* (емоційно-ціннісні уявлення), *поведінковий* (способи вирішення різноманітних життєвих проблем на основі системи життєвих цінностей, ставлення до себе, людей та світу), *мовленнєвий*, що є умовою та засобом виявлення, презентування дитиною елементів власного світогляду широкому соціуму. На основі фундаментальних психологічних досліджень діалектики світогляду людини змодельовано „сходинок” – етапи формування світогляду дитини, основними з яких є розвиток сенсорних відчуттів, формування уявлень, на їх основі знань, потім – системи понять, далі – емоційно-оцінних суджень, на їх основі – переконань, цінностей, життєвої позиції. Модель демонструє рівень, що досягається у дошкільному дитинстві за умов традиційної практики пізнавального розвитку різними засобами (до знаннєвого етапу), і можливість подальшого поетапного руху.

Модель інтеграції художнього слова в освітній процес була зорієнтована передусім на застосування літературних засобів у різних видах дитячої діяльності. З огляду на це вона побудована на тижневих циклограмах розвивального спілкування педагога з дітьми на основі застосування художньо-мовленнєвої роботи в усі види дитячої діяльності

протягом дня, перспективному плануванні освітньої роботи за тематичними блоками з використанням художнього слова у різних формах роботи з дітьми, зокрема нетрадиційних (літературні хвилинки, інформаційно-мовленнєві ігри, валеологічні цікавинки, літературно-математичні розминки, літературні вікторини, інтегровані заняття за технологією казкотерапії, з елементами театралізацій тощо).

За результатами науково-теоретичних розвідок було підготовлено науково-методичні статті, що висвітлюють наукові підходи до розроблення досліджуваної проблеми.

6. Спільно з обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти Луганської, Донецької, Рівненської та Закарпатської областей, Луганським, Краматорським, Мукачівським, Рівненським міськими відділами освіти, спеціалізованими кафедрами Луганського, Слов'янського (нині Донбаського), Ужгородського університетів, які здійснюють підготовку фахівців з дошкільної освіти, розроблено *програму науково-теоретичної підготовки педагогів до роботи за проблемою*. Програмою передбачено: установчі засідання, інструктаж для педагогів експериментальних дошкільних закладів, які беруть участь в експерименті; створення в експериментальних дошкільних закладах творчих груп з вивчення нормативно-інструктивної, програмно-методичної, дидактичної бази експерименту, розроблення змістовно-процесуальних моделей системи освітньої роботи з формування світогляду дошкільників засобами художнього слова, створення навчально-методичної бази для проведення експерименту; включення питань формування світогляду дошкільників до навчальних планів і програм курсового підвищення кваліфікації фахівців з дошкільної освіти обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти; роботу з педагогами у міжкурсовий період (виступи перед педагогами наукового керівника, консультантів, координаторів, відповідальних виконавців та інших учасників дослідно-експериментальної роботи з питань реалізації програми експерименту); заняття обласних творчих груп педагогів дошкільних закладів з теми експерименту (за звітний період їх проведено 4); засідання обласних Шкіл новаторства для педагогічних працівників дошкільної освіти; проведення постійно діючих міських і обласних навчальних семінарів;

– проведення міжобласних та міжрегіональних науково-практичних семінарів.

У межах розроблення зазначеної програми реалізовано завдання даного етапу роботи із *започаткування постійно діючого семінару для педагогів „Інтегрований освітній простір дошкільного навчального закладу: художнє слово у системі роботи з формування світогляду дошкільника”* (у період з вересня 2012 до березня 2013 року проведено 9 засідань у базових регіонах).

7. Вивчення потенційних можливостей суб'єктів дослідно-експериментальної роботи.

Проведення огляду готовності дошкільних закладів до участі в дослідно-експериментальній роботі передбачало оцінювання різних складників такої готовності: розвивального потенціалу освітнього середовища дошкільного закладу як тла формування світоглядних уявлень дошкільників; його потенціалу в аспекті реалізації принципу інтеграції; літературної і методичної бази дошкільних закладів згідно з особливостями художньо-естетичного сприйняття та читацьких інтересів дошкільників; готовності педагогів до реалізації принципів гуманістичної педагогіки як найвагомішого чинника й умови забезпечення особистісного розвитку дітей; своєчасності, доцільності й розвивально-навчального потенціалу технологій роботи з літературними творами; читацьких інтересів дітей та їхніх родин, ціннісного ставлення дітей і батьків до книги, місця книги в житті родин.

Врахування багатоаспектності проблеми дослідження переконало в необхідності полікритеріального підходу до оцінки різних складників наукової проблеми, що буде реалізований на наступному етапі дослідження. На даному ж етапі зроблено такі загальні висновки:

– в освітньому процесі сучасного дошкільного закладу світоглядний аспект не є глибоко осмисленим та усвідомленим педагогами, адже, незважаючи на задекларовані зміни пріоритетів освіти, визначальною залишається знаннева модель, орієнтована на формування знань, умінь, навичок переважно у контексті „шкільної” орієнтації;

– головною залишається інформаційна наповненість освітньої роботи за умовно предметним поділом, а глибинні, філософські смисли, цінності та переконання залишаються поза увагою педагогів;

– у практиці дошкільних закладів неповно реалізуються можливості інтегрованого освітнього простору, сприятливого для розуміння дитиною доступних віку взаємозв’язків та взаємозалежностей, формування у дитини цілісної картини світу;

- в освітньому середовищі дошкільного закладу книга не посідає належного місця, педагогами не використовуються потенційні розвивально-виховні можливості художнього слова (фольклорного та авторського), не ведеться планомірне, цілеспрямоване, мотивоване збагачення розвивального середовища та не впроваджуються нові цікаві форми, методи, прийоми роботи з художньою літературою і включення дітей у взаємодію з дорослим, спроможні позитивно позначитися на особистісному, зокрема, світоглядному зростанні дошкільника;

– педагогічні колективи, в цілому, професійно готові до здійснення даного дослідження згідно з його програмою;

– напередодні вступу до школи вихованці дошкільних закладів виявляють інтерес до художньої літератури і книги як слухачі, 28% випускників читають книжки самостійно, але при цьому діти недостатньо обізнані з програмовими авторськими творами, краще орієнтуючись у народних казках, мають у 18% високий рівень володіння

основними компонентами мовлення, у 40% – достатній, у 42% – середній рівень;

– батьки вихованців переконані у важливості книги для розвитку і підготовки дітей до школи, підтримують зусилля педагогів на долучення дітей до книги як засобу формування світогляду, проте традиції книгочитання підтримуються лише у 45 – 50% сімей, решта віддає перевагу комп'ютерному читанню, Інтернету як джерелу інформації про світ, 80% батьків не працюють систематично над вихованням у дітей інтересу, бажання, звички до слухання/читання, не обговорюють прочитане з дітьми, не мають чітко визначених літературних уподобань і не знають про читацькі інтереси власних дітей.

Зроблено висновки підтверджують актуальність теми експерименту, адекватність розробленої програми дослідження і потенційну готовність його основних суб'єктів до участі в дослідно-експериментальній роботі.

8. Підготовка навчально-методичної бази експериментальних дошкільних навчальних закладів відбувалася на основі опрацювання теоретичних засад дослідження за результатами попереднього вивчення готовності суб'єктів дослідно-експериментальної роботи до участі в ній.

Пріоритетними напрямками виконання цієї змістової складової підготовчого етапу експерименту стали:

– добір літературних фольклорних і авторських текстів для різних вікових категорій вихованців, підготовка каталогів програмової та позапрограмової дитячої художньої літератури за темами;

– добір аудіовізуальних та мультимедійних матеріалів до відібраних літературних текстів (забезпечення технічними засобами для їх демонстрації та відтворення);

– виготовлення, придбання, упорядкування матеріалів для театралізованої діяльності дітей за змістом літературних творів (елементи костюмів і декорацій, мікрофони, різні види театрів: пальчиковий, тіньовий, ляльковий та ін.);

– облаштування спеціалізованих осередків для роботи з книгою, організованої і самостійної інформаційно-пізнавальної діяльності дітей (групові та загальні бібліотеки, книжкові куточки у групових приміщеннях, куточки рукописної книги);

– поповнення фондів методичних кабінетів словниками, хрестоматійними збірками, альбомами ілюстрацій, комплектами репродукцій і слайдів;

– складання словника образних засобів, тлумачного словника за художніми творами;

– укладання методичного накопичувача дидактичних і рухливих ігор з використанням художнього слова, інформаційно-мовленнєвих творчих ігор з використанням авторських коректурних таблиць для дітей старшого віку, мистецтвознавчих „хвилинок” для занять з малювання, літературно-екологічних „хвилинок”, літературно-математичних

цікавинок та інших допоміжних матеріалів для забезпечення інтегрованого освітнього впливу на дитину засобами художнього слова.

9. Проведення *міжрегіонального науково-практичного семінару „Психолого-педагогічна діагностика особливостей світогляду дітей у дошкільному навчальному закладі”*.

Захід проведено 14 – 15 березня 2013 року в м. Луганську для всіх учасників дослідно-експериментальної роботи з метою обговорення підсумків I етапу експерименту і визначення перспектив, завдань і змісту роботи на наступному (діагностико-концептуальному) етапі.

Результати дослідно-експериментальної діяльності експериментальних дошкільних закладів на підготовчому етапі також узагальнено й презентовано під час науково-практичних семінарів „Вивчення психолого-педагогічних аспектів формування світогляду дітей у дошкільному навчальному закладі” (березень 2013, м. Донецьк), „Інтегровані підходи до використання літературних засобів формування світогляду дітей в освітньому просторі дошкільних навчальних закладів” (листопад 2012, м. Рівне), в межах Міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем дошкільної освіти на базі ДНЗ № 23 м. Мукачєвого (листопад 2012).

Результати підготовчого етапу дослідно-експериментальної роботи за темою „Формування світогляду дошкільників засобами художнього слова в інтегрованому освітньому просторі дошкільного навчального закладу” засвідчують активний старт дослідження та можливість його продуктивного продовження відповідно до програми другого (діагностико-концептуального) етапу впродовж травня – грудня 2013 року на базі визначених експериментальних дошкільних навчальних закладів всеукраїнського рівня № 47, 67 м. Краматорська Донецької області, № 39, 40 м. Луганська, № 23 м. Мукачєвого Закарпатської області, навчально-виховного комплексу № 1 м. Рівного.

Список використаної літератури

1. Гавриш Н. Організувати, але не обмежувати. Управління розвитком дітей в освітньому середовищі ДНЗ / Н. Гавриш, О. Ліннік // Дошкільне виховання. – 2013. – № 1. – С. 8 – 13. **2. Гавриш Н.** Активізація інтелектуальної та мовленнєвої діяльності дошкільників на основі застосування коректурних таблиць / Н. Гавриш // Вихователь-методист. – 2012. – № 9. – С. 31 – 39. **3. Кіндрат І.** Формування світогляду дошкільників в інтегрованому просторі дошкільного закладу [Електронний ресурс] / І. Кіндрат // Вісн. Луган. держ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – Режим доступу: nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/12kiriop.pdf **4. Кіндрат І.** Інтегрований простір дошкільного закладу як чинник формування світоглядних уявлень дошкільників [Електронний ресурс] / І. Кіндрат // Науковий вісник Донбасу: електрон. наук. видання. – 2012. – № 2. – Режим доступу: alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/elect.../index.htm. **5. Барна Х.** Педагогічні умови формування

ціннісного ставлення до книги у старших дошкільників / Х. Барна, Н. Гавриш // Формування особистості дошкільника засобами освітніх технологій : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (11-12 жовтня 2012 р., м. Кривий ріг). – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ „КП”, 2012. – С. 6 – 11.
6. Барна Х. Діагностика читацьких інтересів старших дошкільників Х. Барна // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2012р. – Вип. XLIII-XLIV. – С. 180 – 184.

Гавриш Н. В., Велика О. В., Кіндрат І. Р., Лащонава І. А. Про результати підготовчого етапу дослідно-експериментальної роботи за темою „Формування світогляду дошкільників засобами художнього слова в інтегрованому освітньому просторі дошкільного навчального закладу”

Стаття відображає організацію та основні результати підготовчого етапу експериментально-дослідної роботи всеукраїнського рівня, яка проводилась на базі дошкільних закладів чотирьох областей України і полягала в дослідженні теоретичних засад формування у дошкільників світоглядних уявлень засобами художнього слова в інтегрованому просторі дошкільного закладу та у вивченні потенційних можливостей ДНЗ до здійснення такої роботи. В результаті проведеного дослідження на першому етапі було визначено методологію дослідження, розроблено концепцію та встановлено необхідність полікритеріального підходу до оцінки різних складників проблеми.

Ключові слова: світогляд, інтеграція, освітній процес, дошкільний заклад, дошкільники, методична робота.

Гавриш Н. В., Великая Е. В., Киндрат И. Р., Лащонава И. А. О результатах подготовительного этапа экспериментальной работы по теме „Формирование мировоззрения дошкольников средствами художественного слова в интегрированном образовательном пространстве дошкольного учреждения”

Статья отражает организацию и основные результаты подготовительного этапа экспериментально-исследовательской работы всеукраинского уровня, которая проводилась на базе дошкольных учреждений четырех областей Украины и состояла в изучении теоретических основ формирования у дошкольников мировоззренческих представлений средствами художественного слова в интегрированном пространстве дошкольного учреждения и в изучении потенциальных возможностей детского сада к осуществлению такой работы. В результате проведенного исследования на первом этапе было определено методологию исследования, разработано концепцию и установлена необходимость поликритериального подхода к оценке разных аспектом исследуемой проблемы.

Ключевые слова: мировоззрение, интеграция, образовательный процесс, дошкольное учреждение, дошкольники, методическая работа.

**Gavrish N. V., Velyka H. V., Kindrat I. R., Lashchonova I. A.
About Results of the Preparatory stage of the Experimental Work on the
Theme „Forming of World-view of Pre-schools by Means of Artistic
Word in Computer-integrated Educational Space of Preschool
Educational Establishment”**

The article represents organization and basic results of the preparatory stage experimentally experimental work of allukrainian level, which was conducted on the base of preschool establishments of four areas of Ukraine and consisted in research of theoretical principles of forming for the under-fives of world view presentations facilities of artistic word in computer-integrated space of preschool establishment and in the study of potential possibilities of preschool educational establishment to realization of such work. As a result of the conducted research on the first stage research methodology was certain, conception is developed and the necessity of the criterional going is set near the estimation of different components of problem.

Key words: world-view, integration, educational process, preschool establishment, pre-schools, methodical work.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – к. п. н., доц. Желанова В. В.

УДК 372.461 +376.56

Н. В. Гавриш, Г. А. Клокова

**ВПЛИВ МУЛЬТФІЛЬМІВ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ
СВІДОМОСТІ У ДІТЕЙ**

Актуальність проблеми формування моральної свідомості дітей зумовлена тими суспільно-політичними та економічними процесами, що відбуваються в сучасному суспільстві та їх роллю як чинників становлення у зростаючої особистості етичних орієнтирів і цінностей. Науковці визнають, що, як ніколи, в сучасному суспільстві відчувається особливо гостра потреба у закріпленні чітких моральних принципів. Гуманістичні цінності зазнають трансформаційні зміни в новому світоглядному вимірюванні – економічному, який породжує ряд важливих проблем для освіти й культурного буття, що вимагають обов'язкового розгляду і рішення.

Потреба у твердих духовних, моральних засадах суспільної взаємодії та життєтворчості зумовлюється не просто інтересами культури і суспільства. Вся сучасна соціально-економічна реальність з її суворими законами примушує переосмислити підоснови буття в життєвих умовах, що змінилися і швидкоплинно змінюються постійно. Сучасне життя